

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Наукове товариство аспірантів і студентів

МАТЕРІАЛИ

XVI Міжнародної науково-практичної конференції
аспірантів і студентів

**«Молода наука Волині: пріоритети
та перспективи досліджень»**

(17 травня 2022 року)

Електронне видання на CD-ROM

Луцьк
2022

УДК 001(477.82)(082)

М 75

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 28.04.2022 р.)*

Оргкомітет конференції:

Цьось Анатолій Васильович – ректор Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, голова оргкомітету;

Засєкіна Лариса Володимирівна – проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор психологічних наук, професор;

Глова Ірина Василівна – начальник науково-дослідної частини Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат психологічних наук;

Караїм Ольга Анатоліївна – куратор Наукового товариства аспірантів і студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат економічних наук, доцент;

Макарук Лариса Леонідівна – голова Ради молодих учених Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор філологічних наук, доцент;

Ліповська-Маковецька Наталія Іванівна – фахівець I категорії науково-дослідної частини Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат економічних наук.

Киричук Ольга Миколаївна – заступник начальника науково-дослідної частини Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (17 травня 2022 року). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2022. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). Об'єм даних 9,77 Мб.

ISBN 978-966-600-734-9

У збірнику вміщено тези доповідей та повідомлень аспірантів і студентів, учасників XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (17 травня 2022 року) у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників.

УДК 001(477.82)(082)

© Гончарова В. О. (обкладинка), 2022

© Волинський національний

ISBN 978-966-600-734-9

університет імені Лесі Українки, 2022

3. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: краєзн. словн. від найдавні. часів до 1914 р. В 2-х т./Ін-т дослідів Волині. Вінніпег: Накладом Т-ва «Волинь», 1984. Т. 1. 600 с.

Грицевич Ю. В. – к. філол. н., ст. викл.
кафедри історії та культури української мови
ВНУ імені Лесі Українки

Діалектизми як твірна основа антропонімів (на матеріалі прізвищ студентів ВНУ імені Лесі Українки)

Постановка проблеми. Протиставлення онімів та апелютивів – універсальна ознака будь-якої мови. Як стверджують ономасти, саме прізвища (а не імена чи прізвиська), хоч і вважаються наймолодшим класом власних особових назв, з різних причин заховали у своєму складі найбільше старовини: зберегли багато таких лексем, які з апелютивного словника давно вже вийшли [6, 385]. Твірними основами сучасних українських прізвищ стали слова різноманітних лексико-семантичних груп: «...рішали про прізвища то духові чи фізичні прикмети голови сім'ї, то схожість із деякими звірятами чи рослинами, то знову різноманітні порівняння з різними предметами, і врешті прозвища, так звані вуличні прозвиська, і не в малій мірі хресні імена» [5, 223].

Мета дослідження – аналіз прізвищ студентів ВНУ імені Лесі Українки, в основі творення яких лежать діалектні апелютиви.

Результати дослідження. Усі проаналізовані нижче прізвища здобувачів університету виникли лексико-семантичним шляхом і співвідносні в основному з субстантивними основами, лише спорадично-прикметниковими. Для з'ясування семантики твірних основ прізвищ залучено окремі тлумачні та діалектні лексикографічні джерела.

БАТУРА, БАТУРКА – батюра «великий батіг» [4, т. 1, с. 112].

БЕЦЬ – бець «різновид хліба» [3, т. 1, с. 54].

БОВГИР – бовгар «пастух рогатої худоби в гуцулів» [3, т. 1, с. 78].

БРУЯКА – бруя «1. швидка течія річки; 2. протяг» [3, т. 1, с. 102].

ВАКАР – вакар «коров'ячий пастух» [3, т. 1, с. 123], пор. латин. *vacca* «корова», *vaccīne* «коров'яча» [2, т. 1, с. 322].

ГАМЗА – гамза «казна» [3, т. 1, с. 270].

ГОЛЯ – голя «1. вершина гори; 2. безпере пташеня» [3, т. 1, с. 307; 4, т. 2, с. 115].

ГУТОРА – гуторити «говорити, розмовляти», гутірка «говорити, розмовляти» [4, т. 2, с. 200].

ДЕРЕЧЕЙ – дереча «сорт кислих вишень» [3, т. 1, с. 369].

КАДУК – кадук «1. хвороба; 2. диявол, чорт» [3, т. 2, с. 207].

КАЛАНДЯК – каландек «полукіпок» [3, т. 2, с. 209].

КАЛЮХ – калюх «1. живіт, черево; 2. шлунок молодого теляти чи ягняти, які не вживали нічого, крім молока матері» [3, т. 2, с. 212].

КЛЮКА – клюка «ковінька; костур» [4, т. 4, с. 192].

КМЕТЬ – кметь «кмітливий, хитрий, винахідливий» [3, т. 2, с. 257], кмет «селянин, хлібороб; кріпак, наймит» [4, т. 4, с. 195].

КОВГАН – ковган «кабан» [3, т. 2, с. 261].

КОГУТ – когут «півень» [4, т. 4, с. 207].

КОКОШ – кокош «півень» [3, т. 2, с. 267].

КОЛОДІЙ – колодій «колісник» [4, т. 4, с. 228].

КОЦУР – коцур «кіт», коць «килим; ткане шерстяне покривало» [3, т. 2, с. 295].

КУБАЙ – кубай «видовбаний з дерева кубок» [3, т. 2, с. 317].

КУЛАЙ – кулай «кулачище, великий кулак» [3, т. 2, с. 322].

МАЗНИЦЯ – мазниця «1. презирлива назва людини; 2. чорна шапка з баранячої вовни» [3, т. 2, с. 397].

МАНЬКУТ – манькут «лівша» [3, т. 2, с. 405].

МАРЕЦЬ – *заст.* марець «березень» [4, т. 4, с. 626].

МОМОТ, МОМОТЮК – момот «заїка; буркотун» [3, т. 2, с. 443].

МУДЬ – мудь «неотеса, грубий чоловік» [3, т. 2, с. 452].

МУРАЛЬ – мураль «мураха» [3, т. 2, с. 455].

ПЕЛЕХ, ПЕЛЕШОК – пелех «жмут, пасмо волосся, вовни» [4, т. 6, с. 114], «старий дід» [3, т. 3, с. 106].

ПРИСТУПА – приступа «приймак; чоловік, прийнятий у дім дружини» [1, с. 373].

ТАНАНАЙКО – танана «вжив. на позначення макітри» [3, т. 4, с. 246].

ТРАЧ – трач «пиляр» [4, т. 10, с. 241].

ХОПТА – хопта «бур'ян» [3, т. 4, с. 410].

ЧВИР – чвир «залишки при цукроварінні» [4, т. 11, с. 288].

ЧЕПЕЛЬ – чепель «ніж із відламаним кінцем» [3, т. 4, с. 451].

ЧМІЛЬ – чміль «джміль» [4, т. 11, с. 345].

ШАМРИЛО – шамрати «шарудіти, шелестіти» [4, т. 11, с. 403].

ШМИРКО – шмир «*бот. стоколос польовий; Bromus arvensis L.*» [3, т. 4, с. 506].

ШОСТАК – шостак «людина з 6 пальцями на руці» [3, т. 4, с. 508].

Висновки. Найпродуктивнішою лексичною базою в утворенні прізвищ здобувачів виступили лексико-семантичні групи «Назви людей за професією, родом занять і соціально-класовою належністю», «Назви людей за їхніми зовнішніми ознаками», «Назви людей за їхніми внутрішніми ознаками». Унаслідок метафоричного перенесення реалій дійсності на особу найчисленнішими виявились лексико-семантичні групи «Назви засобів праці, предметів побуту, їхніх частин, об'єктів призначення», «Фаунонайменування», «Флорономіації».

Автор переконаний, що розширення джерельної бази діалектних словників із різних частин українського діалектного простору для порівняння прізвищевих основ із апелятивною лексикою сприятиме поглибленому з'ясуванню семантики антропонімів.

Джерела та література

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок. А–Я. Вид. 2-ге переробл., випр. і допов. Луцьк, 2016. XXIV + 648 с.
2. Етимологічний словник української мови. В 7 т./редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
3. Словарь української мови/упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. В 4-х т. Київ, 1958. Т. 1–4.
4. Словник української мови. В 11 т. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 1–11.
5. Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. У 4 т. Запоріжжя, 1992. Т. 1–4.
6. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Ужгород, 1969. 978 с.

Дем'янчук Д. В. – студентка ІV курсу факультету філології та журналістики ВНУ імені Лесі Українки;

Рожило М. А. – к. н. із соц. комунік., доцент кафедри соціальних комунікацій ВНУ імені Лесі Українки

Проблема інформаційної гігієни під час війни

Постановка проблеми. У сучасному світі з'являються нові ресурси та можливості для ведення війни на інформаційному фронті.